

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz podstawowej literatury	XV
Przedmowa	XVII

CZĘŚĆ I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych

Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne	6
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 3. Prawo jako fakt społeczny. Realizm prawny	11
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	14
Rozdział II. Wieloznaczność terminu „prawo”	17
§ 5. Prawo w znaczeniu prawniczym	17
§ 6. Podstawowe cechy prawa	18
§ 7. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	21
Rozdział III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	23
§ 8. Podstawowe problemy nauk prawnych	23
I. Nauki dogmatyczne	25
II. Nauki ogólnoteoretyczne – filozofia prawa, teoria prawa, jurisprudence	26
III. Nauki historyczne	27
IV. Nauki empiryczne	27
§ 9. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	29
§ 10. Metody badawcze w prawoznawstwie	30
Rozdział IV. Prawo a inne regulatory zachowań	33
§ 11. Prawo i wartości	33
§ 12. Wielość systemów normatywnych	35
§ 13. Systemy normatywne inne niż prawo	36
I. Normy moralne	36
II. Normy religijne	37
III. Normy obyczaju	38
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	39
§ 14. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	39
§ 15. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	41

I. Związki treściowe	41
II. Związki funkcjonalne	44
§ 16. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	46
§ 17. Kultura prawna	47
§ 18. Etyka zawodów prawniczych	49
Rozdział V. Prawo jako zjawisko polityczne	51
§ 19. Polityczny charakter prawa	51
§ 20. Określenie państwa	52
§ 21. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	58
§ 22. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	60
§ 23. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	61
CZĘŚĆ II. Prawo jako system norm	
Rozdział VI. Język prawa	65
§ 24. Prawo jako zjawisko językowe	65
§ 25. Język prawny i język prawniczy	66
§ 26. Rodzaje wypowiedzi	70
Rozdział VII. Norma prawna	77
§ 27. Pojęcie normy postępowania	77
§ 28. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	78
§ 29. Budowa normy prawnej	80
§ 30. Hipoteza normy prawnej	82
§ 31. Dyspozycja normy prawnej	84
I. Czyny i czynności konwencjonalne	84
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne	88
§ 32. Prawo podmiotowe	94
§ 33. Kompetencja	96
§ 34. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	100
Rozdział VIII. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	107
§ 35. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	107
§ 36. Akt normatywny	109
§ 37. Budowa aktu normatywnego	110
I. Tytuł aktu normatywnego	110
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	111
III. Przepisy o zmianie przepisów obowiązujących	113
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	113
V. Przepisy końcowe	115
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	117
VII. Załączniki	117
§ 38. Rodzaje norm i przepisów prawnych	117
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	117
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	119
III. Przepis ogólny i szczególny (lex generalis i lex specialis)	122
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	123

Rozdział IX. System prawa	125
§ 39. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	125
§ 40. Budowa systemu prawnego	128
§ 41. Związki między elementami systemu prawa	131
§ 42. Zasada niesprzeczności systemu prawa	133
§ 43. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	135
§ 44. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	137
§ 45. Zróżnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	141
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	143
§ 46. Policentryczność systemów prawnych	147
Rozdział X. Obowiązywanie prawa	149
§ 47. Obowiązywanie prawa	149
§ 48. Sposoby użycia terminu „obowiązywanie prawa”	150
I. Obowiązywanie prawa w ujęciu aksjologicznym	151
II. Obowiązywanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	151
III. Realistyczne obowiązywanie prawa	152
§ 49. Obowiązywanie prawa w przestrzeni (obowiązywanie terytorialne)	155
§ 50. Obowiązywanie prawa co do osób	157
§ 51. Obowiązywanie prawa w czasie	157

CZĘŚĆ III. Funkcjonowanie prawa

Rozdział XI. Funkcje prawa. Przestrzeganie Prawa	165
§ 52. Cele i funkcje prawa	166
§ 53. Instrumentalny charakter prawa	169
§ 54. Pojęcie przestrzegania prawa	170
§ 55. Postaci nieprzestrzegania prawa	172
§ 56. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	175
§ 57. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny. Tekst jednolity	178
§ 58. Fikcja powszechnej znajomości prawa	180
§ 59. Skuteczność prawa	181
Rozdział XII. Tworzenie prawa	183
§ 60. Pojęcie tworzenia prawa	183
§ 61. Źródła prawa	184
§ 62. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze)	
w ich historycznym rozwoju	185
I. Stanowienie prawa	185
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	187
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	188
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	190
V. Recepcja prawa obcego	192
§ 63. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	192
§ 64. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	195
§ 65. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	196

I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	196
II. Ustawa	197
III. Akty normatywne o randze ustawy	198
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	199
V. Rozporządzenie wykonawcze	201
§ 66. Akty prawa wewnętrznego (<i>interna</i>)	202
Rozdział XIII. Stosowanie prawa	203
§ 67. Pojęcie stosowania prawa	203
§ 68. Ideologie stosowania prawa	204
I. Ideologia decyzji związanej	204
II. Ideologia decyzji swobodnej	205
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	206
§ 69. Typy stosowania prawa	206
I. Sądowe stosowanie prawa	207
II. Administracyjny typ stosowania prawa	209
§ 70. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemania w prawie	210
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	210
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	211
III. Ustalenie norm obowiązujących	216
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	217
V. Wykonanie decyzji prawnej	218
§ 71. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	218
Rozdział XIV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	221
§ 72. Pojęcie wykładni prawa	221
§ 73. Cele i zakres wykładni	222
§ 74. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	224
I. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	224
II. Racjonalność ustawodawcy jako podstawa wykładni prawa	227
§ 75. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	229
I. Wykładnia autentyczna	229
II. Wykładnia legalna	230
III. Wykładnia operatywna	231
IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	235
§ 76. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	235
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	235
II. Wykładnia systemowa	237
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	238
IV. Wykładnia porównawcza	242
V. Dyrektywy preferencji	242
§ 77. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	243
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	244
II. Wykładnia rozszerzająca	244
III. Wykładnia zwężająca	245
§ 78. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	246

Rozdział XV. Stosunki prawne	253
§ 79. Pojęcie stosunku prawnego	253
§ 80. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	254
§ 81. Podmioty stosunku prawnego	257
I. Osoba fizyczna	259
II. Osoba prawna	260
III. „Ułomne osoby prawne”	263
§ 82. Przedmiot i treść stosunku prawnego	264
§ 83. Rodzaje stosunków prawnych	264
§ 84. Aktualizacja stosunku prawnego	266
§ 85. Instytucje prawne	268
§ 86. Pojęcie transakcji	269
Rozdział XVI. Odpowiedzialność prawna	271
§ 87. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	271
§ 88. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	273
I. Odpowiedzialność karna	273
II. Odpowiedzialność cywilna	275
III. Odpowiedzialność służbowa	278
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	279
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	280
Rozdział XVII. Sprawiedliwość. Rządy prawa	283
§ 89. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	283
§ 90. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	288
§ 91. Idea sprawiedliwości społecznej	290
§ 92. Równość w prawie i wobec prawa	292
§ 93. Idea rządów prawa	294
§ 94. Demokratyczne państwo prawne	298
§ 95. Gwarancje państwa prawnego	301
Indeks rzeczowy	303